

Alp 2164
Larch.

LITUOS
NACIONALINĖ
M. MAŽYDO
BIBLIOTĖKA

mpkSlas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984
GEGUŽĖS MĖN. 19 d. / MAY 19, 1984
PART TWO — Nr. 100(20)

Šiame numeryje:

Du vakarai poezijai.
Freiburgo meno mokyklos dienas prisimenant.
Naujos knygos.
Kultūrinė kronika.
Lietuvių operos šiemetinis „Faustas“.
Alfonso Nykos-Niliūno eilėraščiai.
Amerikos lietuvių teatras amerikiečių knygoje.
Kalba paprastėja.
Nuomonės ir pastabos.
Kompiuteriai lituanistinėse srityse.
Didžioji meno paroda Chicagos Navy Pier.
Nauji leidiniai.
Chicagos teatruose.

Kertinė Parastė

Du vakarai poezijai

Prieš vienuolika metų, rengiant pirmąją dviejų dienų poezijos šventę Chicagoje, vargu ar buvo pagaltota, kad visa tai pasidarys kasmetine tradicija, gyvuojančia jau daugiau dešimtmetį. Tai liudija, kaip galima, planuojant ir pramantant išeivijos kultūrinį gyvenimą, lengvai apsiriki. Pasitaiko, jog vienokiam ar kitokiam reikšimui skiriame dar vos kelerius metus, ilgesnės ateities jau nesitikėdami. O būna toli gražu ne taip. Pradėtas darbas ne tik neblėsta, bet kas kartą įvairėja, rezultatai nemenkėja ir nematyti pabaigos. O pagal okupanto išeiviologus ir jų pranašystes visa išeivijos kultūrinė veikla seniai turėjo pasibaigti. Ir gerai, kad jų neklausome, o darome savo.

Toks „darymas savo“ yra ir kasmet atsinaujinančia tradicija virtusios Poezijos dienos Chicagoje. O tas „savo“ čia reiškia visų mūsų dmesų lietuviškojo žodžio tobuliausią kūrybą — poeziją. Tai reiškia taipgi, kad šimtmečiais lietuviškam rašte sutinkama poezija yra visos tautos savastis. Taigi ir mūsų Poezijos dienos Chicagoje.

Todėl džiaugiamės, galėdami čikagiečius ir jų kaimynus vėl kvieiti į šių metų Poezijos šventę Chicagoje, kuri žada būti ir temomis, ir programos atlikėjais išskirtinai įdomi, įvairi ir spalvinga.

Siemet, minint šv. Kazimiero mirties 500 metų sukaktį, yra prasminga skirti dmesį religinei lietuvių poezijai. Šimtmečių ir dabarties klostuose mūsų religinės poezijos posmai yra palikę ir palieka gana ryškias žymes. Galima sakyti, jog kone kiekvienas žymusis mūsų poetas religinėmis temomis yra eilavęs. Kai kurie jų šios rūšies eilėraščiai yra tapę tikrais lietuvių literatūros šedevrais. O tačiau vargu ar buvo kada nors skirtas visas poezijos rečitalis vien religinei poezijai. Kazimieriniais metais tebūna jis Poezijos dienose Chicagoje. Pirmoji diena — gegužės 25-ta tam ir skirta. Tad kas de-

taliau tą penktadienio vakarą bus?

Pirmiausia kun. Vytautas Bagdanavičius skaitys paskaitą tema „Ar poezija yra realybė?“. Tai įdomus klausimas. O ieškodamas atsakymo, prelegentas lies literatūrai artimas kultūros sritis, neaplenkdamas ir religinės poezijos problemų. Antroji vakaro dalis bus publikai tikrai didelė naujiena: aktorė Ingrida Blekaitė atliks rinktinės mūsų religinės poezijos rečitalį — nuo Donelaičio iki šių laikų. Premjerinis rečitalio interpas bus Dariaus Lapinsko sukurtas vokalinis triptikas, jam žodžius imant iš Kazio Bradūno „Priešų prie šv. Jono“. Muzikinį triptiką solo atliks Laima Rastenytė.

Šeštadienis (gegužės 26 d.) skiriamas poeto Alfonso Nykos-Niliūno kūrybai. Dėmesys šiam ryškiam žemininkui bus itin patrauklus kiekvienam poezijos bičiuliui. Svečias iš Washingtono — Jurgis Blekaitis, pats poetas ir aktorius, skaitys paskaitą apie Alfonso Nykų-Niliūną ir jo poeziją. Prelegentas, jau daug metų gyvendamas poeto kaimynystėje ir artimai su juo bendraudamas, be abejo atskleis labai įdomių poezijos detalių, gelmių, o taipgi žmogiškų akimirkų, liečiančių patį autorių ir jo kūrybą. Nemažiau įdomu bus ir tai, kad po paskaitos Alfonso Nykos-Niliūno rinktinės poezijos rečitalį atliks taipgi Jurgis Blekaitis. Tai bus tikrai ne vien tik Nykos-Niliūno, bet ir Blekaitio vakaras. Trims Alfonso Nykos-Niliūno eilėraščiams muziką yra sukūrusi Rita Dagienė. Tai vokalinis triptikas su gitaros palyda. Šią interpinę rečitalio dalį atliks pati Rita Dagienė.

Abi dienas Jaunimo centro kavinės vestibuly bus Kazimiero Rožansko knygų stalas, prie kurio literatūros bičiuliai galės įsigyti mūsų poezijos knygų. Ten pat prieš programą, pertraukų metu ir po programos Poezijos dienų dalyvių lauks kava ir kita.

Poezijos dienas Chicagoje rengia ir visus kviečia Jaunimo centro kavinėje 8 val. vak.

Freiburgo meno mokyklos dienas prisimenant

ELENA URBAITYTĖ

Freiburgo meno mokyklos egzistencija, kuri truko ketverių metus, nuo 1946 iki 1950 metų, suvaidino nepaprastai didelį vaidmenį mūsų išeivijos kultūros istorijoje. Tuo laiku, kuomet mes buvome visko netekę, susibūrėme Freiburge ir visą energiją pašventėme menui — tai rodo nepaprastai šviesią ir veržlią mūsų lietuviško būdo ypatybę. Jokia kita tauta nebuvo sukūrusi meno mokyklos tokiu sunkiu pokario laiku. Išeivijos istorijoje tai yra tikras unikumas. Štai jau praėjo 34 metai nuo Freiburgo mokyklos egzistencijos, o jos įtaka ir toliau gyva mūsų kūryboje ir šiaip mūsų pasaulėžiūroje.

Freiburge mes, studentai, turėjome pasakiškas sąlygas vystyti mūsų pasirinktą vizualinę discipliną. Pinigų neturėjome, ir jų nereikėjo. Gyvenome humaniškoje aplinkumoje ir rūpinomės tik kūryba. Džiaugėmės gražia Freiburgo gamta, ją tapėme. Vaikščiojome po žydintius sodus, raudonų kaštanų alėjas ir džiaugėmės gyvenimu. Žiemos buvo lengvos. Per pusvalandį pasiekiamuose kalnuose galėjome slidinėjimo sportu užsiimti. Šiuo metu panašiai gyventi bene reikėtų būti milijonieriais.

Freiburgo meno mokyklos istorija yra labai sudėtinga. Tos istorijos čia paliesiu tik dalį. Freiburgo mokykla buvo įsteigta 1946 metais dail. Vytauto K. Jonyno energijos, meilės menui ir nepaprastų organizacinių gabumų dėka. Jonynui Freiburgo mokyklos įkūrimo idėja gimė okupuotoje Vokietijoje, amerikiečių zonoje, Hanau mieste, 18 km nuo Frankfurto, kur buvo prisiųdę apie 1000 lietuvių pirmiaisiais pokario metais. V. K. Jonynas mokėjo prancūzų kalbą ir šiek tiek vokiškai, ir buvo paskirtas Pabaltijo tautybių (lietuvių, latvių ir estų) lagerio komendantu 1945 metais. Unrros direktorius buvo anglas, gerai kalbąs prancūziškai. V. K. Jonynui buvo paranku išskirti reikalą steigti meno mokyklą pačioje Hanau stovykloje. Jonynas gavo neigiamą atsakymą dėl daugybės techniškių kliūčių ir pramatomų didelių išlaidų.

Kaimynystėje, Wuertburge, buvo įsikūręs lietuvių politinis centras, kuriam vadovavo Vaclovas Sidzikauskas. Jis kalbėjo angliškai ir pasižymėjo ypatingu judrumu, važinėdamas po įvairias lietuvių stovyklas. Jis atvežė laišką Jonynui iš Raymond Smittleino, prancūzų zonos Vokietijoje švietimo ministerio. Jonynas ir Sidzikauskas pažinojo Smittleiną iš Lietuvos. Smittleinas dėstė Kauno universitete prancūzų literatūrą ir kalbą. Jonynas priklausė Prancūzų

nimo centro moterų klubas. Programą organizuoja ir abu vakarus jai vadovauja Kazys Bradūnas. Ir gegužės 25 (penktadienį), ir gegužės 26 (šeštadienį) Poezijos dienų Chicagoje pradžia Jaunimo centro kavinėje 8 val. vak.

k. brd.

draugijai Kaune. Ten Jonynas ir Smittleinas susitikdavo ir jų pažintis buvo artima ir draugiška. Raymond Smittleino laiškas Jonynui buvo draugiško pobūdžio ir kvietė Jonyną, progai pasitaikius, jį aplankyti Baden Badene, kur buvo įsikūrusi prancūzų zonos aukščiausioji okupacinė valdžia. Jonynas nuvažiavo į Baden Badeną aplankyti Smittleino ir ten būdamas jam apgailestavo, kad amerikiečių zonoje negavo leidimo steigti meno mokyklą. Smittleinas Jonynui pasakė, jei nori meno mokyklą steigti, atvažiuok į prancūzų zoną ir steik, o jis parūpins visą galimybę iš karinės valdžios. Patarė mokyklą atidaryti Freiburge ir įdavė savo rekomendacinį laišką Freiburgo gubernatoriui Pene. Karinės valdžios Freiburge meno reikalams atstovas Maurice Jardt per R. Fillene, kuris buvo karinės valdžios viršininkas Baden teritorijoje, davė įsakymą Unrros viršininkui A. Thomaset, o pastarasis savo raštu 1946 m. vasario 11 d. pranešė Jonynui, kad atidaroma jo prašoma menų mokykla. Tame rašte yra pažymėta, kad mokyklos profesoriams ir studentams bus sudarytos visos ekonominės sąlygos, taipgi parūpintos ir patalpos.

Šis dokumentas yra atspausdintas Ecole des Arts et Métiers (kaip buvo pavadinta Freiburgo meno mokykla) kataloge, išleistame 1948 metais. Ecole des Arts et Métiers kreditai prancūzų valdžios buvo pripažinti teisėtai pagal aukštųjų mokyklų teises. Freiburgo mokyklos profesorių algos pusė mokėta frankais, ir jie turėjo privilegiją naudotis prancūzų ekonomatu, kur buvo galima daug ką pirkti pigesnė kaina. Studentams meno medžiaga būdavo parūpinama iš dalies prancūzų valdžios ir iš dalies asmeniškai žmonių, kurie turėjo ryšių su Šveicarija. Aš atsimenu, kad aliejiniai dažai buvo atvežami iš Šveicarijos. Kitas atvejis — vienas studentas taptytojas važiuodavo į Frankfurtą ir mainydavo šokoladą, gėrimus, cigaretes ir dažus.

Techniškai organizacinis Freiburgo mokyklos steigimo darbas ėjo iš lėto, nes reikėjo sukviesti visą mokomąjį personą, o taip pat informacijos kelių pasiekti norint meną studijuoti jaunimą. Jonynas per Unrą išsiuntinėjo į visas prancūzų zonoje esančias DP stovyklas kvietimą visų tautybių profesoriams ir studentams. Be lietuvių iš pradžių niekas kitas neatsiliepė. Daugumą lietuvių Jonynas sukviėtė asmeniškai ir išrūpino karinės valdžios leidimą atvykti į Freiburgą iš amerikiečių ir britų zonų. Galdiką Jonynas asmeniškai atvežė. Tamošaičiams išrūpino papildomą leidimą iš Austrijos transportuoti jų bagažą.

Pirmiausia pradėjo veikti keramikos studija Kandern, keliolika kilometrų nuo Freiburgo. Tame miestelyje vokiečiai keramikas vardu Bampi turėjo gerai įrengtą savo keramikos dirbtuvę. Ecole des Arts et Métiers ją perėmė.

Miestelyje buvo Gasthaus, kuriam sutilpo profesūra (Marčiulionis, Marčiulionienė, Muraitis). O kuomet visi įsikūrė Wonhaldesstr. 1, Freiburgo miesto pietiniame pakrašty, A. Muraitis ten įkūrė keramikos krosnis. Aš prisimenu, kad keramikos studijos žvaigždė buvo Juozas Bakis. Jo kūrybingi keramikos darbai traukė mūsų visų aki.

Aš pati atvažiavau į Freiburgą 1947 metais studijuoti

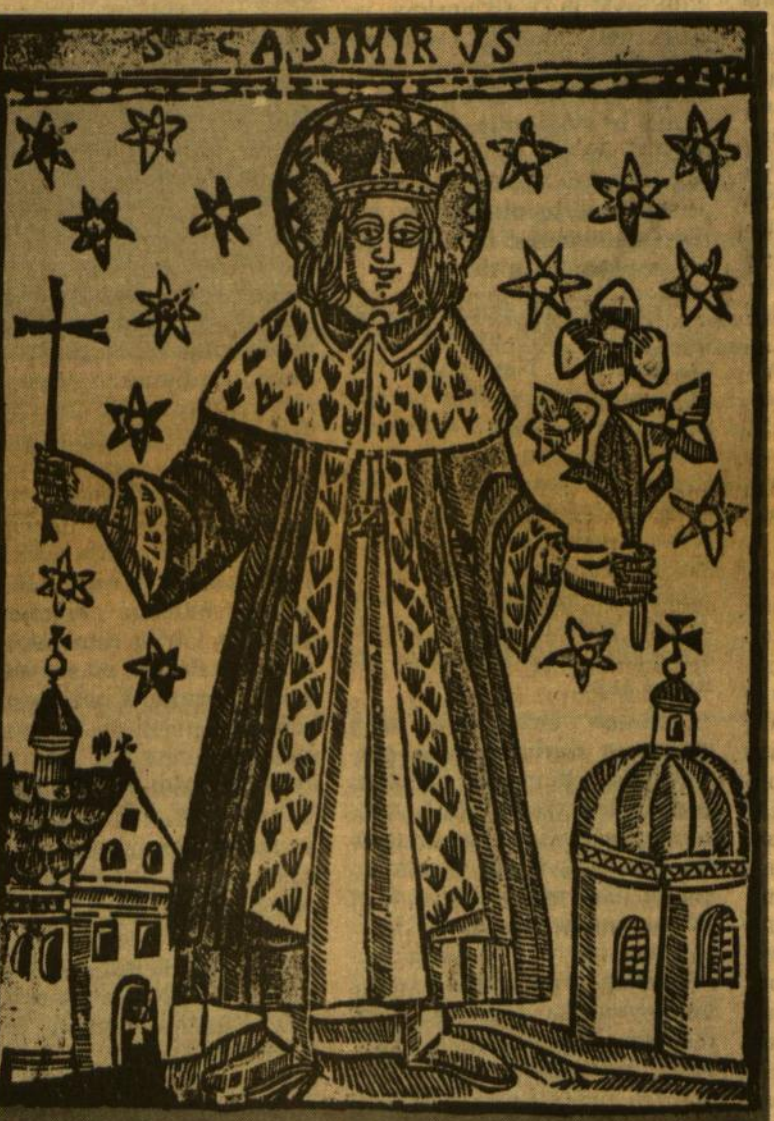
tapybą. Iš pradžių tapybos klasėje dėstė Adolfas Valeška, o vėliau Viktoras Vizgirda. Esu išsaugojusi penkis tapybos darbus iš tų laikų. Kai po 30 metų į juos pažiūriu, matau, kokius stiprius pamatus tapyboje mes įsigijome. Mes studijavome gamtą ir vystėme vizualinę plastinę discipliną, kuri akcentavo formą ir spalvą lygiagrečiai, ir jas suvienyti į visumos harmoniją mums buvo gana sunkus ir

daug koncentracijos ir darbo reikalaujantis uždavinys. Pavyzdžiui, santykis tarp kūno spalvos ir drabužių ar fono. Spalvos nesikartojo tose plokštumose ir formų modeliavimas buvo sprendžiamas per tų didelių plokštumų spalvinius niuansus. Tarp šešėlio ir šviesos, pvz., žmogaus kūne, buvo įvestos skirtingos spalvos. Dėdami ant drobės dažai kiekvieną kartą būdavo maišomi atskirai, kad būtų jaučiamos iš gamtos gaunamos spalvinių sensacijos. Balansą tarp intelektualinio ir emocinio elemento mes gražiai išlaikydavome. Vėliau mūsų kūryboje vieni artėjo daugiau prie emocinio elemento, kaip Vytautas Ignas, kiti prie intelektualinio, kaip aš pati.

Freiburgo mokykloje mokėsi dabartiniai dailininkai: Juozas Bakis, Albinas Elekus, Jurgis Daugvila (pasizymėjęs gobelenų ir audinių srityje), Vitolis Dragūnavičius (dirbęs skulptūros srityje), Vytautas Ignatavičius, Bronė Jameikienė (Havajuose), Vanda Kanytė-Balukienė, Algirdas Kurauskas, Juozas Mieliulis, Antanas Mončys, Ramojus Mozoliauskas, Romas Viesulas, Aldona Vesciūnaitė-Janašienė (dabar besireiškianti poezijoje), Almus Zylė, Janina Monkutė-Marks (dirbanti audinių ir tapybos srityse). Jau mirę buvę studentai: Juozas Akstinas, Julius Kaupas, Vytautas Raulinaitis, Henrikas Salkauskas, Genė Krivickaitė, Balyš Greblinaitis. 1946 - 1948 metais mokykloje buvo 127 mokiniai — tiek pat, kiek ir meno mokyklą Kaune. Mūsų dienotvarkė buvo tokia: 9 - 12 v. tapyba, 2 - 4 v. įvairios pasakaitos, prancūzų ir vokiečių kalbos pamokos, akvarelė, 4 - 6 v. paįsya. Iš viso Freiburge buvo apie 250 studentų. Kiti studijavo ten veikiančiame Albert Ludwig universitete.

Freiburgo mokyklos kataloge yra surašyta 19 profesūros narių: Viktoras Vizgirda, Adomas Galdikas, Adolfas Valeška (visi trys dėstė tapybą), Aleksandras Marčiulionis (skulptūra), Telesforas Valius (grafika), Antanas Tamošaitis ir Anastazija Tamošaitienė (audima), Antanas Muraitis ir Eleonora Marčiulionienė (keramiką), Vytautas K. Jonynas, Vytautas Kasiulis ir Teisutis Žikaras (šie trys dėstė paįsya), Vytautas Kmitas (perspektivą), Aleksas Rannit (meno istoriją), Izidorius Kaunas (anatomiją), Jadvyga Aleksandravičienė ir Alfonso Čipkus (prancūzų kalbą) Magdalena Galdikienė ir Henrikas Nagys (vokiečių kalbą).

Mūsų mokytojai daugiausia buvo jau subrendę Vakarų kultūros įtakoje. O taip pat į Freiburgą atkeliavdavo parodos įvairių dailininkų darbų, kaip Henri Matisse ar Braque. Buvo lengvai pasiekiami muziejai ar parodos už nedidelių atstumų. Freiburge būvo Augustiner muziejus, turėjęs viduramžių vitražų ir skulptūrų. Freiburge taipgi buvo vertingų koncertų, veikė vokiečių operos ir dramos teatrai. Dažnai važiuodavome Unrros autobusu ar sunkvežimiu, kad nekainuotų kelionė. Taip bū (Nukelta į 2 psl.)

LIETUVIŲ RELIGINĖ POEZIJA • ALFONSO NYKOS-NILIŪNO KŪRYBA

1984
penktadienį, gegužės 25 d. 8 v.v.
šeštadienį, gegužės 26 d. 8 v.v.
JAUNIMO CENTRE

Kazimiero vardas

J. Augustaitytė-Vaičiūnienė

Tu žaidei su vaikais ir su seniais kalbėjais,
Ir jaunas buvai.
O debesys slinko, tau prašant, pavėjui,
Plaukė upėmis buriniai gražūs laivai.

Plukdė gintarą gelsvą ir kvepiantį vašką —
Ir altoriams žvakes...
Pamilai neižengiamų girių gauruotąjį mešką —
Ir bažnyčias puikias.

Zibuoklės pavasariais puošdavo kalną ir klonį,
Putojo Vilnės vanduo;
O rudenį krisdavo lapai geltoni —
Bet tavęs neužgavo ruduo.

Nebuvo tau miesto meilesnio už Vilnių,
Kur ilsis karalių ir genčių kapai...
Čia buvo išgerta ir taurė iki pilnio,
Karaliumi čia ir šventuoju tapai.

Kaip gintaras, išmestas Baltijos jūros į krantą —
Kazimiero vardas gražas.
Jam žvaigždės mirgėdamos krenta,
Ir saulė išlieja puikiausius dažus.

(Iš kazimierinės antologijos „Vainikas - Kryžius - Lelija“)

Iš Lietuvos operos šiemetinio „Fausto“ spektaklio — Margaritos vaidmenyje sol. Anita Pakalniškytė.

Lietuvių operos šiemetinis „Faustas“

MYKOLAS DRUNGA

1981, 82 ir 83 m. Chicagos Lietuvių opera pastatė veikalus (I Lituani, Der Freischuetz ir vėl I Lituani), kurių pirmasis šiandien jau beveik niekur nebeišvysta scenos, o antrasis — dažniau vien vokiškai kalbančiose šalyse ir tik retokai kur nors kitur. Šiais, 1984 m. vėl sugrįžta prie standartinio repertuaro, pasirenkant visame pasaulyje antrą pagal populiarumą prancūziško gymio operą — Charles Gounod Faustą. Nėra turbūt tokio operinio miesto, kuriame Faustas nebūtų savas. Bent Chicagos lietuvių publikai jis gerai žinomas ne tik dėl to, kad mūsiškiai jį stato jau antrą kartą, bet ir dėl to, kad jis maždaug kas pusmetį metų pasirodo ir profesinės Lyric operos scenoje. Daugelis Faustą gerai atsimena dar iš Kauno valstybinės operos laikų, o ir šiandien jis Lietuvoje „jauciasi kaip namie“ (vienas neseniai iš ten atvykęs naujasis emigrantas sakėsi matęs jį vie nuolika kartų). Taigi, Faustą pažįsta kiekvienas, kas tik šiek tiek operos menu domisi.

Šitokia artima pažintis tačiau gali būti kai kuriems tos operos pastatymams ir gana problema. Mat klausytojas neišvengiamai visus jos pasirodymus tarpusavy lygina ir surišiuoja juos į (jo nuomone) labiau pavykusius ir mažiau pavykusius. Tačiau galioja ir atakroms kiekvieno pastatymo sudėtinės dalims. Pavyzdžiui, neabejotina, kad viso šio veikalo centrinė ašis, jos pagrindinis ir spalvingiausias vaidmuo — Mefistofelis. Maža turbūt tokių bėgų, kurie nebūtų ryžęsi šios dėkingiausios iš visų dėkingų rolių kūrybiškai nugalėti, pasisavinti, praturtinti nuosavais interpretacijos atspalviais! Seni išlikę įrašai dar byloja apie tą balse tūrio ir raiškos jėgą, kuria Mefistofelį kadaise apdovanojo Šaliapinas (o amžininkų prisiminimai bei fotografijos — ir apie jo nepakartojamą vaidinį tos rolės apipavidalinimą). Atminimuose tebevyva Lietuvos opera — nuo nepriklausomybės iki pokario metų — irgi išpuoselėjo savąjį didelio garso Mefistofelį Antano Kučingio asmenyje. O šios šalies operos mėgėjai yra žavėjęsi, girdėdami ir matydami jį ne Borisą Christoffą, tai Nicolai Ghiaurovą, ir jei ne Ghiaurovą, tai Ruggiero Raimondį. Ir štai, kai prie šios milžinų kompanijos prisilieja nuo anų bent fiziniu ūgiu neatsiliekančias mūsiškis Jonas Vaznelis, tai norom nenorom sveri jį tomis patiomis svarstyklėmis — ir prieini išvadą, kad jojo Mefistofelis už anų vis dėlto žymiai lengvesnis: ne pykčiu garuojantis demonas, o geras (nors ir margai „navatno“ aprėdo) lietuviškas kaimo dėdė,

nelyginant tas mūsų pasakų velniukas, kurio išsigąsta nebent tik vaikai...

Scenoje Vaznelis laikosi be žymesnių pozos variacijų, dažniausiai kiek į šoną pakreipęs galvą ir vieną ranką paslėpęs kažkur už diržo prie špagos rankenos, o kita lengvai praskėstais pirštais pakėlęs į orą, lyg kažką aiškinamas (ar atsisakydamas dar vieno primygtinai siūlomo stikliuko). Valpurgijos nakties orgijas jis stebi gerai nusiteikęs, tačiau pasyviai; kai scenos pabaigoj jam prie kojų rangosi ir šlaunis glamonėja liaunos velniukštės, jis stovi tarp jų it drovus stulpas.

Vokaliniu atžvilgiu J. Vaznelis tebelieka vienas iš paskutiniųjų čikagiško operos kolektyvo ramsčių. Bet ir čia šurpliai šėtoniškai atsiduoda tik jo kvatojimas. Mefistofelio partijai Charles Gounod sukūrė dvi puikias virtutes: arijas, kurių ypač antroji (serenada) reikalauja neeilinio balsinio lankstumo. Mūsų solistui, kuriam labiau tinka ramios, pakilių melodijos, veltinio partijos neįaukštą vingiai buvo sunkus — ir sunkiai įveiktas — uždavinys.

To nepaisant, J. Vaznelis abiejuose spektakliuose susilaukė smagiausių publikos katučių: tai įvertinimas ne tik jo gražios rolės, kuri viską dominuoja net ir silpnesnėje interpretacijoje, bet ir jo kaip asmens, kaip patvaraus mūsų scenos veterano, kuris Lietuvių operai jau tiek daug davė ir vis dar neparodo išsisėmimo ženklų.

Titulinio vaidmens partijai nusamdytas jaunas amerikiečių tenoras Darrell Rowader mums atnešė trigubą staigmeną. Pirmiausia, pakilus prologo uždangai, iš karto jutomės įtikinti vaizdo, kurį regėjome: senas, sulyšęs, apkartęs Faustas, surakintas pavargimo letargo ir drauge purtomas nevirties pykčio, mažais žingsneliais, vos kojas pavilkdamas, stripinėjas po savo didelės, tuščios nykybės pilną kambarį. Va, bus tai puikus Faustas! — apsidžiaugėme pagalvoję. Deja, džiaugsmas per ankstyvas... Vos tik senis pavirto jaunuoliu, dingo ir visa Rowaderio vaidybinė jėga: liko tik toks paprastas berniukštis, žalias nepilnų vidurių jaunuolis, nežaizruojas jaunatvišku žvalumu, o greičiau sustingęs kaip į svetimą pasaulį išsviestas nukarusio veido šunelis, žodžiu, negalantiškas, nežalifluotas, nerangus ir visais atžvilgiais neįspūdingas. Taigi visais atžvilgiais, išskyrus patį svarbiausiąjį — vokalinį — o tai ir būtų ta antroji staigmena: Darrell Rowader, pasirodo, savo partiją gerai išmokęs, malonaus tembro, palyginti stipraus balse

Alfonsas Nyka-Niliūnas

„Pavasario simfonijos“ trečioji dalis

Nykiai rami pavasario diena širdyje nusileidus, Ir beržas susirūpinęs šlamėjimu kimu Užnuodijo mane ligi pačių gelmių, Kai aš sėdėjau ir klausiau priglaudęs veidą Prie lango, nuo vaikystės man norėjusio parodyti kažką. Todėl nyki pavasario diena, kaip mėlynas drugelis nusileidus Ir sprogstančias juodas šakas, Sugundė tolimais laukais paklaidžiot.

Bet vieną kartą (tu žinai, kaip dienos kambario tyloje merdi) Aš atdariau senų namų duris: Pavasario audroje blaškėsi galingas beržas, Tartum norėdamas į mėlynas erdves išskristi; O aš stovėjau lyg mažytis taškas prieš bedugnę erdvę Ir pirmą kartą nenorėjau grįžti, Nes niekas žemėje nebuvo dar manęs paveręs.

Ir bėgau. Vėjas su manim patempdamas už rūbų bėgo Kartu nuo imančios žaliuot kalvos, Margi drugeliai nusileisdavo ant jo karališkos galvos, O pėdose žibuoklės kėlėsi iš miego, Ir žvilgčiojo mažytiai pumpurai iš už šakelės negyvos, Toli, šviesiai žaliais laukais, purienų vainiku ant suveltos galvos,

Klaajo vienišas pavasaris, lyg vaikas iš namų pabėgęs. (Paradimo simfonijos, 1946)

La baigneuse

Kai didelės ir mažos žvaigždės spindi Ir gundo klysti per naktis toli, Mergaitė, kojas plaudama, sumindo Mėnulį ežero dugne, smėly,

Ir miega, lyg koralas, iš vandens išplaukus, Karštam aksome vasaros nakties keistos. Planetos krinta į melsvus jos plaukus, Sietyns brolelis spindi ant kaktos. (Orfėjaus medis, 1953)

New York

Tavo gatvės, nesibaigiančios ir tuščios, Skverbiasi į smegenis ir savo ilgesiu pasiekia Tolimiausius kontinentus; kaip fantastiškas gyvis Nesukaitomomis rankomis paličia Europos Šventyklų aukurus — ir dievai išsikelia; Sodina apdulėjusius medžius atsiminimų žemėje, Po kuriais tavo vaikai užmirš lapo spalvą ir pamils Taip svaigulingai Harlemo ir Bronxo kvapą.

Tavo kolosų svaigulyje miršta tautos — didelės ir mažos, Pilko žmogaus nešiotos nekalto mergaitės Pavidale: jų simboliai seniai augina

kompetingas lyrinis tenoras, valdąs ir kvėpavimą, ir frazavimą, pajėgus visuose registruose (išskyrus kelias neskoningas aukštas gaidas). Neteikę vis dar nepamainomo Stasio Baro ir visiškai nusilpusio Stefan Wicikui, buvome pakliuvę į rimtą bėdą dėl tenorų stokos, o dabar, atrodo, dramatinėms rolėms turime Rimą Strimaitį, nors gal irgi daugiau tik iš bėdos, o lyrinėms — prie mūsų prijunkusį ir visai neblogai užsirekomendavusį Rowaderį. Na, ir paskutinė staigmena: jo priimtinas ne tik balsas, bet ir dikcija. Dikciją reikia skirti nuo tarimo: dikcija nurodo į tarimo aiškumą, tarimas — į garso fonetinį taisyklumą. Nors amerikiečių dainininkas lietuviškuosius žodžius tarė su stipriu akcentu, jis vis dėlto tarė juos aiškiai, taip, kad daug ką buvo galima suprasti (ir suprastį geriau negu kai kurių lietuvių dainininkų atveju).

Gal ir gerai, kad Faustas atrodė toks berniukiškas, nes jo įsimylėtoji Grėtutė (Margarita) pasi-

rodė perdėm mergaičiukiška. Baikšti jos laikysena lyg tyčia derinosi prie silpno jos balselio. Vietomis Anitos Pakalniškytės visai nebuvo girdėti, o vietomis ji sukrykštaudavo gražiais aukšto registro tonais. Lygaus bel canto dainavimo čia nebuvo. Reikia tačiau sutikti, kad savo rolę jį išmoko. Tad linkime jai visapusiškesnės sėkmės ateinantį kartą. Kadangi esame jau pora sykių jos klausęsi ankstesnėmis progomis ir žinome jos pajėgumą, šis linkėjimas yra nuosirdus ir viltingas.

Kitas veikalo roles atliko Algirdas Brazis (stipriau šeštadienį negu sekmadienį; pas jį irgi nebuvo sąryšio tarp beveik iškalbėtų greitesnių frazių ir paskirų vis dar skambiai išlaikytų aukštųjų tonų), Margarita Momkienė (jos tembras turi nepaprasto grožio, tiesiog širdį virpinančių nuansų, kurių galėtų pavydėti kiekviena solistė, tačiau savo partijos ji šiuokart nei vaidybiškai, nei muzikališkai neišieškojo ir neapi-

Poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas. Šių metų Poezijos dienų antrąsias vakaras (gegužės 26 d., šeštadienį) yra skirtas Alfonso Nykos-Niliūno kūrybai. Programos pradžia 8 val. vak. Jaunimo centro kavinėje.

pavidalino), Aldona Stempužienė (sceniškai iš visų labiausiai įtikinanti, tik gaila, kad jos turtingo balso spalvos tamsumas vietomis per daug pasiviro į ūkavimą) ir Bernardas Prapuolenis (energingas artistas).

Fausto operoje svarus vaidmuo priklauso ir chorui, kurio buvo didžiai malonu klausytis ir žiūrėti. Choristai iš kelmų pavirto pilnateisiais scenos veiksmo dalyviais, o jų balsai (ypač vyrų) skambėjo lygiai ir tvirtai (išskyrus kai kurias tenorų aukštąsias gaidas). Ritminių nesklaidumų irgi buvo mažiau nei įprasta. Senkant solistinėms pajėgoms, džiugu, kad choristų lygis ne tik neblogėja, bet dar ir gerėja. Choras kaip ankščiau, taip ir dabar lieka Lietuvių operos stiprybės pagrindas. Chormeisteriai — Alfonsas Gečas ir Emilija Sakadolskienė.

Ryškų indėlį į spektaklio gyvumą įnešė baletas (choreografija Violetos Karosaitės). Strateginėse vietose gaurais apkaišioti vyriški demonai iš tikro atrodė

Peanut's man vaikus. Žmonės iš senų valizų Meta į gatves gimtosios žemės saujas, gautas Iš tėviškės ugniavietėj tebegyvenančio vaiduoklio, Praradę vietą kosmose ir savyje. Nuostabios Dabar jiems Brooklyno gatvelių dulkės! Neapykanta Savo tautai, išrautų kadaise medžių soduose, Yra vienintelė būties forma. Medžiai gimdo žvėris; Žvėrys naikina medžius; Vilija augina Congo.

Religijos trūnija; iš chaoso Vystosi ir gimsta ciniški dievai. Grįžęs iš keliuonės Montenegro kalnuose, pesimistas kurmis Klausosi kas naktį mirusių dainų: Malonios ir puikios pakalnės Dubysos... E' nata miez'o mare Michelammà e Michelammà...

Bet kurtis greit užmiega, ir spindinčiais plaukais Orfėjus Leidžiasi į požeminio traukinio tunelį Parvesti savo Euridikės; sužalotu veidu Afroditė, Gulėjus visą dieną Rockaway pakrantės smiltys, Grįžta ir, sustingus tarp šlykščių kolonų, Verkia, stebėdama siaubingai Laimingų skaitmenų grįžimą iš Cytheros — Coney Island.

Miestas — iliuzija! Miestas be namų/ Miestas, kurio Princas — Kūdikis, žiaurus ir kaprizingas; bet kartais — Toks švelnus ir toks be galo tyras. Miestas — ilgesys, Kurs žudo tavo ilgesį. Paminklas Brutalaus gyvybės principo jėgai ir grožiui, Išplėstoms akims ir riksmui; paminklas Zuvusiam pasauliui, kuris esam mes.

(Balandžio vigilija, 1957)

Vergilijaus laidotuvės Neapolyje

Laivas sustojo prie kranto auštant. Rasa spindėjo virvės ir mieguistos Jūreivių akys. Kalnuose Aidėjo šauksmas ir aštrus švilpimas.

Orfėjus, Nubudęs smiltys, klaajo Su žvėrimis ir paukščiais. Harpijų būriai, Achajai ir trojėnai tolstančioj tamsoj Beviltiškai kovojo su aušra: Jos pirštai lietė Posillipo alyvmedžius ir stiebo Šešėlyje sustingusį centurioną.

Jo kūną suvyniojo į bures — melsvus Sparnus, atnešusius laivą, Dar tebedvelkiančius Enėjo Legendą ir Didonos meilę. Rūstūs žemdirbiai, Apžėlusiais kūnais, lyg faunai, žemėtom Rankom nešė uolotų šlaitu. Piemenaitės Dainavo, ir liūdnas fletos švilpimas Sunkės į šiltą, kaip rankos, Plūgą ir vyturiu dvelkiančią žemę.

(Vyno tebuklas, 1974)

pasibaisėtina, o vinklios ir limpančios moterys galėtų į mykiausvyros išbloktį kad ir Mykolą Arkangelą (nors, kaip matėme, ne dėdė Mefistą ar apsiablausį Faustą). Vis dėlto aplamai Valpurgijos nakties baletas paliko gana nuosaikų įspūdį, nes dirigentas orkestro grojime neįskėlė ugnies, jau ir taip lyrišką Gounod partitūrą dar labiau sulyrindamas. Solo roles įsidėmėtinais sušoko muskulingas, bet lengvas kaip pūkas Gordon Schmidt, elegantiška, gracinga Birutė Barodaitė ir šmaikšti, pilna neramios gyvybės Violeta Karosaitė.

Per visą pastatymą buvo jaučiama aktyvi režisūros ranka (ko Lietuvių operos praityti nevisada būdavo). Kitas klausimas — ko toji režisūra verta. Aišku tai, kad rež. Christian Smith patirties laukas — grynai amerikietiškas, o jo režisūrinė koncepcija — natūralistinė. Įspūdingiausiai praėjo paskutiniųjų scena, kurioje ir muzikinės pajėgos gerokai pasitęgė. Tačiau kitur būta ir nesąmoningo komizmo momentų, pvz. Valentino (A. Brazis) mirtis. Kodėl jis mirtinai sužeistas negalėjo savo gyvenimo paskutiniųsias minutes praleisti gulščioje pozicijoje ar bent į ką nors patogiai atsisėdęs, o turėjo lyg girtas ratu sviduliuoti minios rankų prilaikomas iki kol pagaliau netekęs pusiausvyros pargriuvo, atvertęs pilvą į dangų? (O Faustas, kai griuvo, tai tiesiai ant užpakalio, juo dar pasisūpuodamas kojas iškėlęs). J. Vazneliui režisierius taip pat nepadėjo.

Užtat didžiausią techninį dėmesį visam dainininkų ansamblui (tiek solistams, tiek choristams) skyrė dirigentas Arūnas Robertas Kaminskas, kurio įsitempimo dėka viso spektaklio muzikinė eiga praėjo pakankamai sklandžiai. Kadangi reikėjo taip akylai nuo pulso „globoti ir vedžioti“ atlikėjus, kurių dauguma — ne profesionalai, tai dirigentui nebebuvo galimybės atsidėti gilesnės, drąsesnės interpretacijos ieškojimui. Visa laimė, kad panašiai krupčios globos nereikėjo geram, iš profesionalų sudarytam orkestrui, kuris grojo daugumą savarankiškai (A. R. Kaminskas yra etatinis

to orkestro vadovo pavaduotojas). Apskritai, jaunas dirigentas mėgsta saikingus tempus (nors pvz. Zybilio arijos atveju toks lėtumas yra nepateisinamas) ir nėra linkęs į jokius ekspresijos kraštutumus. Atsižvelgiant į esamas sąlygas, jo meninė vadovybė Lietuvių operos kolektyvui yra labai sveika.

Nebūtų pro šalį paminėti ir dailias, didingas Anthony Stivanello dekoracijas, ir labai gerą Morton East High School salės akustiką (nors ir būtų sėdynės joje gerokai nusidėvėjusios). Kita vertus, apšvietimas buvo gana monotoniškas ir nevisada tikslus.

Išvadai reikėtų sutikti, kad visumos požiūriu tos didelės pastangos, kurias Lietuvių opera įveda į savo pastatymus, šį sykį ir vėl pasiteisino. O gal pasisekimas būtų dar ryškesnis, jeigu kitam kartui būtų pasirinkta kokia nors populiari operetė?

Amerikos lietuvių teatras amerikiečių knygoje

Ethnic Theatre in the United States — tokiu vardu Greenwood Press leidykla 1983 metais išleido stambią (607 psl.) knygą. Tai sukeltnis darbas įvairių autorių. Leidinį redagavo Maxine Schwartz Seler.

Knygoje nėra aplenkta ir Amerikos lietuvių teatras. Knygoje randame 15 puslapių Broniaus Vaskelio studiją, pavadintą „Lithuanian - American Theatre“. Tai akylai paruošta išsivijęs čionykščio teatro istorinės raidos ir kūrybinių polėkių apžvalga. Tekstas suakcentuotas į šiuos skyrius: The First Performances; Theatre After World War I; New Immigration After World War II; Centers Of Post - World War II Drama; Levels Of Theatrical Activity. Pušlapiai gražiai iliustruoti spektaklių nuotraukomis iš Kosto Ostrausko „Kanarėlės“, „Pypkės“ ir „Duobkasių“ spektaklių New York'e ir Chicagoje. Gale pridėta gana gausi bibliografija: knygos, periodinė spauda, bibliotekos ir archyvai. Iš viso — 30 pozicijų.

(k. br.)

Iš Lietuvos operos šiemetinio „Fausto“ spektaklio: solistai Jonas Vaznelis (Mefistas), Algirdas Brazis (Valentinas), Bernardas Prapuolenis (Vagneris).

Kalba paprastėja, bet nusiminti nėra ko...

Dr. Janina Rėklaitienė, jaunosios kartos mūsų lingvistė, šių metų balandžio mėn. 29 d. Balzeko muziejuje, Chicagoje, skaitė paskaitą „Dabartinė lietuvių kalba“. Paskaita buvo dalis Balzeko muziejaus programos „Lietuviškasis paveldėjimas: jaunimo pažinties“, kurią remia National Endowment for the Humanities. Dr. Rėklaitienė išryškino ir palygino fonetinius bei morfologinius pokyčius mūsų žmonių kalboje, vykstančius mūsų laikais tiek Lietuvoje, tiek Amerikoje. Lietuvių kalba mūsų šimtmečiui gan sparčiai keičiasi, Lietuvoje įtaigauja mūsų kalbos, Amerikoje — anglų. Ne piktintis, o stebėti, savo klausytojus ragino prelegentė, ir tuo pačiu metu suprasti, kad lietuvių kalbos dabartinė kaita yra dalis visame pasaulyje vykstančio kalbinės kaitos proceso.

Įžangoje dr. Rėklaitienė perspėjo, kad, be abejo, kalbos kaita gali būti dvejopa. Svetimos kalbos įtaka (pvz. rusų ar anglų) gali būti per stipri, trukdanti paveldėtos kalbos plotėm. Tuomet ji lauzo mūsų kalbą, priekingdama begalės svetimų žodžių, kuriems prisi-gamos lietuviškos galūnės. Gaudamas „pidgin-Lithuanian“. Bet antra vertus, kaip kalbininkai yra įtvėrę, veikia ir tam tikri kalbos kaitos dėsniai — natūralūs ir priimtini kalbos kultūros atžvilgiu. Nūdienis lingvistikos mokslas labiausiai ir domisi šia tikslinga kalbos kaita. Lietuviams dar vis trūksta mokslo žmonių, kurie įmtų kalbos kaitą rimčiau tyrinėti.

Atsibrodama nuo leksikologijos (žodyno plėtimo, kuris taip pat sparčiai vyksta), dr. Rėklaitienė aptarė du kalbos kaitos reiškinis: kitimus garsinėje sistemoje (fonetikoje) ir morfologijoje (žodžių galūnėse). Fonetikoje ryškiausias pokytis yra „r“ ir „l“ tarime. Amerikos lietuviai pasižymi kitokia „r“ tarimu. O lietuvių minkštoji „l“ stumiama lauk rusų kalbos įtakoje (čia dera prisiminti, kad rytų aukštaičiai, rusų kalbos įtakoje, jau daug seniau minkštąją „l“ yra praradę: pvz. „ledas“ tardami „ladas“). Amerikos lietuviai taipgi linkę vartoti lietuvių kalbai nebūdingą aspiraciją: pvz., kai sakoma „kas tau yra?“, švokščiamą, ir labiliuojama „yra“. Pastebimas ir balsių nuslydimas: lietuviškasis „mėto“ anglų kalbos įtakoje pavirsta į „meito“. Bet, pabrėžė dr. Rėklaitienė, šitokie pokyčiai nėra labai svarbūs, jie tėra paviršutiniški, kadangi netrukdo kalbos komunikacinei funkcijai — mes vis vien suprantame, kas yra sakoma.

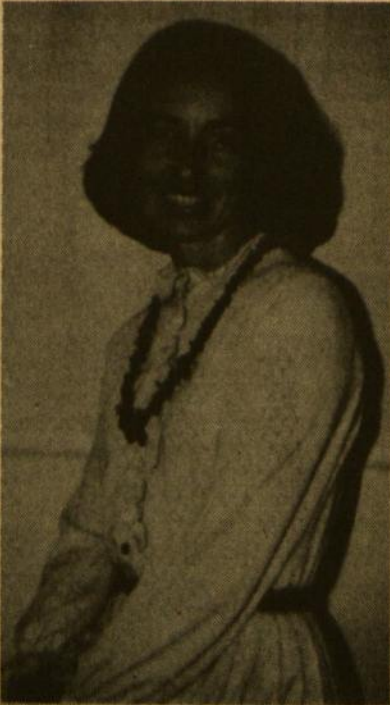
Kai kurie fonetiniai pokyčiai yra prasidėję jau prieš dvi kartas ir jų pilną poveikį patirsime tik ateityje: pvz., yra trumpinamos galinės balsės (kai sakome „Jonas myli Mariją“, „Man reikia eiti į mokyklą“, neapabrėžiama „q“) Balsių pabrėžimo pasikeitimai Lietuvoje daug žymesni negu Išeivijoje. Pavyzdžiui, iškili Lietuvos kalbininkė A. Laigonaite apsidžiaugė, išgirdusi Amerikos lietuvių tarseną: „Jūs išlaikote trumpasias „i“ ir „u“, kurios Lietuvoje baigia išnykti“. Lietuvių sakinyse „Stepuko mamytė mirė“ skambėtų „tarsi „u“ ir „i“ būtų „u“ ir „y“. Smulkesni fonetiniai pokyčiai vyksta intonacijoje. Kada anglų kalboje intonacija nėra taip labai svarbi atskirų žodžių supratimui, lietuvių kalboje intonacija išlaikyta, nes ji lemia kai kurių žodžių reikšmę: pvz., kai viršila eliniui įaako „eik, šauk Petrą Sprindį“, Sprindžiui bus likimnis reikalas, ar elinis iš viršilos intonacijos bus supratęs, turįs Sprindį pašaukti ar nušauti.

Keičiasi ir lietuvių kalbos kirčiavimo sistema. Pastebima poslinkis kirtį atkelti iš žodžio galo į žodžio pradinį skiemenį. Visos modernios kalbos yra pakėlusios ir kirtčių sistematizavimą, tad galima matyti, kad ir lietuvių kalbos kirtčiai už 300-400 metų bus smarkiai pakitę. Čia galima atsižvelgti į modernesnę už lietuvių kalbą latvių kalbą, kuri tai jau padariusi, žodžius „kepurė“, „girdėti“, „karalius“ kirtiuodama pirma skiemenį.

Morfologijoje taip pat vyksta paprastėjimas, pereinama iš sintetinės, arba fuzijos sistemos (morfemų susiliejimo) į analitinę (aglutinacijos) sistemą. Mūsų kalboje iki šiol gramatinę reikšmę neša žodžių galūnės: pvz., „Einu mokyklon“. Kalbai kintant, galūnių

funkciją vis labiau perima prielinksniai ir sakoma „į mokyklą“. Teisybė, kad mūsų laikais šioji kaita yra paspartinta rusų ir anglų kalbos įtakų, tačiau pravartu atsiminti, kad kalbos paprastėjimo procesas yra vykęs per amžius. Jį galime stebėti, išeidami iš Mažvydo ir Daukšos raštų, kur pvz., „jiemus“ virsta į „jiems“, kol dabartiniu metu jau ir „s“ numetama — užtenka „jiem“.

Žodžių trumpėjimas yra natūralus fonetinis procesas. Jį išsaugioja psichologinė žmogiška reikmė patirties duomenis suprastinti, juos apibendrinti. Kalbų mokslas vadovaujasi Humboldto įžvelgtu dėsniu: kad kiekvienai reikšmei kalba eventualiai siekia tik vienos formos. Anglų kalboje, pavyzdžiui, senos daugiskaitinės formos (brethren, oxen) nyksta, pasiduodamos bendrinės kalbos taisyklei, kad daugiskaita sudaroma, pridant „s“ prie viena-skaitinės formos. Šis paprastėjimo principas operuoja visose pasaulio kalbose. Savo kalboje esame pastebėję, kad „akmuo“ ir „vandu“ pereina į pirmosios linksniuotės formas kilmininke ir daugiskaitos vietininke, o trečiosios linksniuotės vyriškos giminės daiktavardžiai „dantis“, „vagus“ pereina į pirmąją linksniuotę, moteriškos giminės daiktavardžiai, kaip „sirdis“ į antrąją linksniuotę. Lietuvių kalba čia tampa

Dr. Janina Rėklaitienė

aptaki, suvedama į mažiau elementų. Jei galima pranašauti, už kelių šimtmečių turėsime tik dvi linksniuotes: pirmąją — vyriškos giminės daiktavardžių ir antrąją — moteriškosios. Čia veikia įgimtas visų kalbų polinkis apibendrinti, sistematizuoti. Taip yra todėl, kad žmogiškasis protas vengia įvairumo, kuris nėra tikslingas, kratosi formų įvairybės,

jeigu jos neatlieka atskirų funkcijų.

Tačiau tai nereiškia, kad lietuviams yra lemta prarasti savo gražią, sudėtingą kalbos struktūrą, kuria taip didžiuojamės. Ji palaikys ir toliau tas formas, kurios bus suvoktos kaip tikslingos. Pavyzdžiui, lietuvių kalboje „broliai“, „brolių“ ir „brolio“ skirtingos galūnės turi komunikacinę tikslą ir išvengia dviprasmiškumo. Anglų kalboje, tuo tarpu, visoms trimis sąvokoms tėra viena ta pati galūnė. Kai kurios paveldėtos kalbos formos turi aprėžtą reikšmę ir todėl nepraranda savo funkcijos.

Baigdama dr. Rėklaitienė pabrėžė, kad, kaip kiekvienoje modernioje kalboje, taip ir lietuvių, matome nuolatinių dviejų traukų įtampą: kalba turi būti lengvai išmokstama ir vartojama (todėl ji kratosi nereikalingo, iš senovės jai užkrauto sudėtingumo), tačiau ji siekia būti preciziška, kad galėtų tarnauti kaip komunikacijos įrankis ją vartojantiems (ir todėl ji pasilaiko tas formas, kurias ir toliau suvokia kaip tikslingas).

Klausytojams dr. Rėklaitienės paskaita buvo kaip šviežio vėjo papūtimas: ne kiekvienas lietuvių kalbos paktimas jau yra apgalvatus. Lietuvių kalba, kaip ir kiekviena kita pasaulio kalba, keičiasi dėl to, kad ji yra skirta komunikacijai — jos tikslas siekis yra mūsų vienu su kitais susikalbėjimą palengvinti.

NAUJI LEIDINIAI

• **WORLD LITERATURE TODAY**, vol. 58, No. 1 (Winter 1984). A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask, 630 Parrington Oval, Room 110, Norman, Okla. 73019. Žurnalo asmeniškoji metinė prenumerata — 23 dol., bibliotekoms ir įstaigoms — 35 dol. Administracijos adresas: 1005 Asp Ave., Norman, Okla. 73019.

Didelio formato, puikios estetikos išvaizdos žurnalas, skirtas šių dienų pasaulinei literatūrai. Tai vis straipsniai, komentarai ir naujų knygų recenzijos. Tokia medžiaga sudaro stambų, 176 puslapių tomą. Tarptautiniam redaktoriaus štabe randame ir mūsishio dr. Rimvydo Šilbajorio pavardę.

Kiekviename žurnalo numeryje vis yra recenzuojamos bent kelios išeivijoje ar Lietuvoje išleistos mūsų grožinės literatūros knygos. „Lithuanian“ skyrus čia yra įrikuotas į „Finno-Ugric & Baltic Languages“ recenzijų grupę, kurią sudaro estų, suomių, vengrų, latvių ir lietuvių literatūros. Šį kartą žurnale recenzuojamas Aleties literatūros fondo išleistas ir didžioji lietuvių Bendruomenės premiją laimėjęs Kazimiero Barėno romanas *Beragio ožio metai* (Rimvydas Šilbajoris) ir Lietuvoje išleistas ir į save dėmesį atkreipęs Saulius Tomo Kondroto romanas *Žalčio žvilgsnis* (Ilona Gražytė-Maziliauskienė).

(K. brd.)

• **Lituanus** vol. 30 no. 1 (Spring 1984). Keturis kartus per metus išeinantis mokslių ir menų žurnalas anglų kalba, skirtas kelti ir tyrinėti klausimus, susijusius su Pabaltijo kraštais ir tautomis, ypač Lietuva. Redaktoriai: Mykolas Drunga, Antanas Klimas, Tomas Remeikis, Jonas Zdanys. Administracijos — Jonas Kucėnas. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 S. Troy Ave., Chicago, Ill., 60629. Metinė prenumerata — 10 dol., bibliotekoms ir įstaigoms — 15 dol.

Numerio pagrindiniai straipsniai: Henry L. Gaidžio istorinė studija „Napoleon's Lithuanian Forces“ ir Antano Klimo „Some Unsolved Riddles of Lithuanian Linguistics“. Karybos puslapiuose — Vinco Ramono novelės „Linų žiedai“ (1934) vertimas. Meno skyriuje — įdomus pasikalbėjimas su lietuvaite dailininke Audrone Skuodaitė iš Ohio. Numeris gausiai iliustruotas įspūdingais darbu reprodukcijomis. „Ivykių“ skyriuje Silvija Kucėnaitė rašo apie OSI kolaboravimą su KGB. Antanas Klimas recenzuoja Rimvydo Šilbajorio redaguotą išeivijos mokslininkų straipsnių rinkinį *Mind against the Wall: Essays in Lithuanian*

kais ir brūkšneliais). Dabar Lietuvoje kompiuteriuose naudojamas rusiškas ir romėniškas raidynas be įprastinių lietuviškų ženklų.

Po pranešimų vakaro dalyviai turėjo progą pamatyti demonstruojamas skirtingas programas keturiuose čia pat pastatytuose kompiuteriuose. Reikia pažymėti, kad dvi mašinos demonstravo gimnazistai Andrius Tamulis ir Paulius Bindokas.

Kompiuteriai lituanistinėse srityse

Lietuvių kompiuterių darbuotojų sambūris šių metų balandžio mėn. 19 d. Jaunimo centre, Chicagoje, surengė konferenciją, kurioje diskutavo apie kompiuterių pritaikymą lietuviškajai veiklai. Pranešimus darė dr. Jonas Meškauskas, Philadelphiaje dirbantis su kompiuteriais švietimo srityje, ir Arvydas Tamulis, kuris Chicagoje yra paruošęs programą *Lituanus* žurnalo administracijos vartojimui.

Dr. Jonas Meškauskas pažymėjo, kad kompiuteris labai tinka žaismingų būdų pakartoti ir pasisavinti išmoktą medžiagą. Pavyzdžiui, jau dabar yra parašyti keli žaidimai, kurių pagalba mokinsys gali patikrinti (ir pasisavinti) istorijos žinias ar gramatikos (pvz., linkniavimo) taisykles. Dr. Meškauskas taip pat žvelgė į žodžių procesavimo technikos pritaikymo galimybes lietuviško teksto apdorojimui.

Arvydas Tamulis susirinkusius supažindino su dabartiniais kompiuterių pritaikymais lietuviškose organizacijose. Kompiuteriai naudojami kataloguoti knygas ir periodiką Pedagoginiame lituanistikos institute. Kun. Pugevičius įrašydina *LKB Kronikos* anglų kalba į magnetinių diskų — tada kompiuterį galima naudoti surašyti pavardžių ar vietovardžių paminėjimus įvairiose *LKB Kronikos* vietose. *Lituanus* kompiuterinį sudėtą kartoteką, tvarkomas adresavimas, sąskaitos. Kaip informacija galima pasiekti? JAV šiuo metu nėra vieno informacijos pasiekimo standarto. Yra aišku, kad reikalingas lietuviškas standartinis raidynas (su nosinėmis ir paukščiuokais, taš-

Profilis (Heidelberg, V. Vokietija)

Iš Algimanto Kezio fotografijų rinkinio „Visuomenės žmogus“.

Culture under Soviet Occupation. Ir turiniu, ir estetinė išvaizda *Lituanus* žurnalas pastaruoju metu labai pažengęs ir sudaro pasigeretiną įspūdį.

• **Mūsų vytiis** nr. 1 (1984). Akademinių skautų sąjūdžio leidžiamas trimėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Toliusis, 7220 S. California Ave., Chicago, Ill. 60629. Administracija: Danutė Korzonienė ir Gina Remienė, 2725 W. 84th Place, Chicago, Ill. 60652. Metinė prenumerata — 7 dol., studentams — 4 dol. Atskiro numerio kaina — 2 dol.

Numerio akcentas šv. Kazimiero 500 metų sukaktį: spausdinamas Bronio Žalio eilėraštis „Pakele Kazimieras“, istoriko Jono Dainausko straipsnis „Sven-tasio Kazimieras“. Dėmesys taipgi skiriamas Lietuvos pogrindžio spaudai — Sydnėjau, Australijoje, skautės akademikės svarsto, moderuojant J. Viliūnienę, šiandieninę pogrindžio *Aušrą*. Spausdinami Rūtos Stropės eilėraščiai ir Sniegulės Zalatorės itin įdomus pokalbis su poete Egle Juodvalke „apie kūrybą, graikus ir vedybas“. Spaudos lentynoje apžvelgiama Lietuvos pogrindžio spauda. Nemažai žinių ir nuotraukų iš Akademinių skautų sąjūdžio veiklos įvairiuose kraštuose.

• **The Observer** vol. 1 no. 2 (1984 kovas). Mėnesinis laikraštis anglų kalba, leidžiamas Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos. Vyriausias redaktorius — Mykolas Drunga. Administracijos — Bronius Polikaitis. Adresas: The Observer, 4545 W. 63rd St., Chicago, Ill. 60629. Metinė prenumerata — 10 dol. Atskiras numeris — 1 dol.

Šiais metais ALRKF pradėjo leisti mėnesinį laikraštį, skirtą supažindinti angliškai skaitančią šio krašto visuomenę su Lietuvos reikalais pasaulinėje arenoje. Antrojo numerio dėmesys: šv. Kazimiero 500 metų sukakties minėjimui tiek Romoje, tiek kitur pasaulyje, žmogaus teisių padėčiai Lietuvoje (spausdinamas išsamus Inos Navazelskytės straipsnis tuo klausimu), neseniai mirusiam prof. Juozui Eretui, kurio gyvenimas yra pavyzdys šviesaus žmogaus rūpesčių prispaustų tautinių bendruomenių teisėms, Laisvės radijo su-tinkamoms klitims tiek Sovietijoje, tiek šiame krašte, OSI kolaboravimui su sovietine KGB.

Spausdinamas Nijolės Sadūnaitės atsiminimų ištraukos, informuojama apie lietuvių Helsinkio grupės nario Eitano Finkelšteino ir kitų narių likimą. Neuzmirštama perteikti žinių apie lietuviams svarbius politinius bei kultūrinius įvykius įvairiuose kraštuose. Gausu gerų nuotraukų.

Antrasis naujojo laikraščio numeris turiningas ir aktualus, rodomas, kad *The Observer* ir toliau rimtai vykdo užsibrėžtą uždavinį: skleisti informaciją ir kalbėti apie lietuviškus reikalus tiems, kurių mūsų lietuviška spauda nepasiekia. Nežiūrint dėl skubos šiame numeryje pasi-lukusių korektūros klaidų, jo anglų kalba ir toliau mums gėdos nedaro. Atvirkščiai, jo įžvalgos nepaviršutiniškos ir jų perteikimo būdas kondensuotas ir tikslus. Visiems, kurie turime lietuviškai nemokančių giminių arba Lietuva besidomiančių amerikiečių draugų, *The Observer* jiems užprenumeravimas būtų jų intelektualinio akiračio praplėtimas, o taipgi ir reikšminga pastanga kuo plačiau žinią apie mūsų tavyne ir tautą, kuri rūpinasi savo gyvybe, pasaulyje pasiekti.

• **Moteris** nr. 2 (1984 kovas - balandis). Žurnalas, leidžiamas Kanados lietuvių katalikų moterų draugijos. Redaktorė — Nora Kulpavičienė. Administratore — B. Pabedinskienė. Adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A5, Canada. Metinė prenumerata — 10 dol.

Numeris, originaliai ir skoningai iliustruotas, skirtas šv. Kazimiero 500 metų sukaktį paminėti.

• **Skautų aidas** nr. 4 (1984 balandis). Mėnesinis jaunimo žurnalas, leidžiamas Lietuvių Skautų sąjungos. Redaguoja Antanas Saulaitis, S.J. Administruoja Malvina Jonikienė, 6346 S. Washenaw Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams — 5 dol.

Nuomonės ir pastabos

Pasiraukimas ir profesija

Šių metų kovo mėn. 24 d. „Ker-tinėje parastėje“ buvo straipsnis apie lietuviškų knygų apipavidalinimą. Autorius Č. G. sako, kad susidomėjimas lietuviška knyga yra atvirkščiai proporcingas naujųjų ateivių ir jų prieauglio ekonomiškam pajėgumui. Jaunųjų akademikų „išleptinam“ skoniui lietuviškos knygos estetinė išvaizda sudaro „skurdų įspūdį“. Leidėjai, nežinint jį didelio pasiaukojimo, dažnai skundžiasi: „... kad nemaža žinomų dailininkų nesima knygų iliustravimui; jiems tai esąs „per daug smulkus“... reikalas, jie jaučiasi pašaukti piešti tik didelius paveikslus“.

Žinoma, kad knygos apipavidalinimas, jos estetinė išvaizda daug pareina nuo dailininko sugebėjimo. Ji taip pat pareina nuo darbo spaustuvėje ir nuo popieriaus kokybės. Bet čia kalbama apie dailininką. Kas yra tie „žinomieji“ dailininkai? Rodos, kitokių ir nebeturime. Būti nežinomų dailininkų yra garbinga po 200 metų. Dabar gi darome viską, kad „Dieve gink, kuris nors neliktų nežinomas. Jeigu „žinomaisiais“ laikome tuos dailininkus, kurie gerbia savo profesiją, turi sąviktikos, žino, ką jie gali ir kokią negali padaryti, gerai. Bet tuomet sakyti, kad jie nesima knygų iliustravimo dėl to, kad tai yra „per daug smulkus“ reikalas yra klaidinga ir be pagrindo. Profesionalui dailininkui menas nėra nei didelis, nei mažas ir tuo pačiu nėra smulkus reikalas. Dažnai mūsų leidėjų knygos iliustravimas atrodo laisvalaikio užsiėmimas, o knygos viršelio padarymas vieno vakaro reikalas. Taigi nedidelė auka. Marc Chagall Gogolio *Mirusias sielas* iliustravo trejus metus, *Pasachas* ketverius, o *Senąjį Testamentą* dvidešimt penkerius metus. Atrodo, mes įpratome skaityti laisvalaikio parašytas knygas ir žiūrėti į laisvalaikio padarytas iliustracijas taip, kad nebematome skirtumo tarp to, kam padaryti reikia viso gyvenimo ir to, kas atliekama laisvalaikio.

Pasiraukti, pasižvelgti, pasiskirti, atsiduoti yra žodžio „atsi-dėti“ sinonimai. Mūsų kultūriname ir politiniame gyvenime žodžiai „pasiraukti“ ir „pasišvesti“ yra ypačiai populiariai. Beveik niekuomet negirdėti, kad kas būtų daroma „atsiėdus“. Pasiraukimas yra laikomas pareiga. Tie, kurie nesiraukija yra vadinami nepareigingais, netūrinčiais pareigos jausmo. Paklydę jausmuose, pradedame tikėti, kad viskas yra įmanoma padaryti pasiaukojimu, be nusimany-mo dalykuose, kuriems aukojamės. Neneigiant pasiaukojimo svarbos, reikia neužmiršti, kad su pasiaukojimu galima atlikti ir didėlį darbą, ir padaryti didelę beprotystę. Pasiaukojimas yra dorybė, bet ne profesija.

Pranas Lapė
Chamberlain, Maine

Kultūrinė kronika

• **Algimanto Kezio** fotografijų darbų paroda „Miestas ir gamta“ vyksta šių metų gegužės ir birželio mėnesį Galerijos patalpose (226 W. Superior St.), Chicagoje.

Algimanto Kezio ankstesnės fotografijų rinkinys „Visuomenės žmogus“ yra įtrauktas į svarbiųjų šio krašto muziejų kolekcijas: Art Institute of Chicago, Carnegie Institute (Pittsburgh, Pa.); Los Angeles County Museum of Art; The Museum of Contemporary Photography (Chicago); The Museum of Modern Art ir Metropolitan Museum of Art New York.

• **Association for the Advancement of Baltic Studies** devintoji konferencija vyks 1984 m. birželio mėn. 14 - 16 dienomis Montrealy, Kanadoje. Konferencijos tema: tiltai tarp baltų ir prancūziškai kalbančio pasaulio. Šalia įprastų sesijų, nagrinėjančių baltų tautų meną, istoriją, literatūrą, tautosaką ir kitas mokslas, programoje numatyta išskirtinių įvykių: garsaus lietuvių kritiko ir semologo Algirdo Greimo iš Paryžiaus paskaita, vėliausio plakato meno Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje paroda.